

УДК 321:35

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2023.46.45>

ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ ЯК ЧИННИК МОДЕРНІЗАЦІЇ СУЧАСНОГО ЛОКАЛЬНОГО ПОЛІТИЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Артем Хмельников

*Університет митної справи та фінансів,
вул. Володимира Вернадського, 2/4, 49000, м. Дніпро, Україна*

Розглядається демократизація на локальному рівні, яка визначає особливий порядок денний для локального політичного менеджменту. Вивчається вплив демократизації на появу раціональних міркувань політичних суб'єктів, які стають основним вектором політичних зусиль місцевих реформаторів. Розкривається специфіка виникнення середовища рівноправ'я, в якому локальні громади можуть налагоджувати зв'язки щодо співпраці. Встановлюються особливості демократизації як вектору розвитку суспільства, який визначає імовірність перетворення інститутів та системи на багатоманітності. Обговорюються обставини успіху процесів демократизації, що формуються на основі узгодженості дій політичних акторів. Метою статті є встановлення потенціалу демократизації як чинника модернізації локального політичного менеджменту. У статті використані базові методи політичних наук (дескриптивний та інституційний) та поширені загальнологічні методи (узагальнення). Досліджуються обрання курсу демократизації на локальному рівні, який вимагає орієнтації та цілеспрямованих зусиль від політичного керівництва громадою. З'ясовується бачення не лише інтересів, але й задуму реформ на макрорівні, яке дає змогу підвищити результативність загальнонаціональних демократичних перетворень. Розкрито значення спроможності громадян сприйняти демократичні цінності, а також співвіднести свій життєвий проект з пріоритетами добробуту громади. Встановлено зміст розподілу інтересів і пріоритетів демократизації між рівнями політичного процесу, який вказує на конкретні завдання в рамках демократичного транзиту. Досліджуються умови підвищення рівня функціонування демократії на локальному рівні в контексті відповідності міжнародним стандартам. З'ясовуються значення демократичного транзиту на національному рівні, яке забезпечує звільнення локальних громад від політичного та ідеологічного диктату центру. Доведено, що на локальний політичний менеджмент, представлений інститутами місцевого самоврядування, покладаються завдання забезпечення громадянської та політичної стабільності.

Ключові слова: демократизація, локальний політичний менеджмент, права людини, локальна громада, політичні інститути, політична модернізація.

Вступ. Політичні перетворення в сучасному світі актуалізують адекватність розвитку локального політичного менеджменту. Саме на локальному рівні відбувається формування основ політичної участі, представництва інтересів, висування та відстоювання політичних вимог. В умовах сучасної України, яка перебуває у спальній війні та загрози безпеці, демократизація на локальному рівні виступає вагомим чинником формування національної ідентичності та відокремлення від політичних патернів країни-агресора. На основі демократизації відбувається формування конкурентного політичного середовища, удосконалюються форми народовладдя та прямої демократії. Демократизація також виступає параметром успіхом європейських реформи в Україні. Однією з провідних її складників є інституційні перетворення на національному та регіональному рівнях. Зазначені обставини формують низько кваліфікаційних вимог для локального політичного менеджменту. Світовий досвід свідчить, що пряма демократія та інституційна спроможність політичного менеджменту на локальному рівні визначають рівень добробуту всієї держави та перспективи її розвитку.

Аналіз публікацій. Сучасними вченими активно розробляється проблема демократизації на місцевому рівні. О.Бажинова аналізує налагодження взаємодії між владою та громадськістю як складова механізму демократизації державного управління [1], В.Дарпінянц популяризує в українському контексті раціональне співвідношення реформ і порядку [3], О. Балакірева, В. Головенько, Д. Дмитрук розкривають детермінанти соціально-економічної нерівності в сучасній Україні [4], І.Брагімова вивчає інформаційне суспільство та взаємодію влади з громадськістю [6], М.Козюбра оцінює українські реалії та перспективи верховенства права [7], О.Михайловську зацікавив інституціональний аспект процесу демократизації в сучасній Україні [8], Т.Огаренко опрацьовує значення політичної та правової культури як чинників демократизації суспільства [9]. Попри зазначені доробки існує потреба вивчення демократизації як передумови інституалізації локального політичного врядування.

Метою статті є становлення потенціалу демократизації як чинника модернізації локального політичного менеджменту. Завданням статті є виявлення особливостей демократичного політичного управління на локальному рівні.

Основний зміст статті

Демократизація на локальному рівні визначає особливий порядок денний для локального політичного менеджменту. Це передусім умови політичної змагальності та політичного представництва. При цьому можливість реалізувати інтереси громади з'являється за умови врахування різних позицій. А. Головченко справедливо вважає, що «для демократії принципово важливим є не використання громадянами певних цінностей, а сам факт надання їм можливості такого використання. Зазвичай не всі люди користуються політичною свободою, що спонукає деяких вчених ставити під сумнів проголошення свободи як найважливішої загальнолюдської і демократичної цінності, адже, на їхню думку, в сучасному світі більшість людей, не роздумуючи, помінjali б політичну свободу (віртуальну декларацію) на стабільний, безпечний, гідний добробут» [2, с. 106]. Також про це говорить Ю. Шайгородський в контексті більш широких суспільних змін [11].

Раціональні підходи до організації політичного представництва на сучасному етапі визначають облік мотивації конкретних політичних акторів а також суспільних груп всередині громади. Демократизація означає, що раціональні міркування політичних суб'єктів стають основою вектором їх політичних засиль. А. Головченко вірно характеризує раціонально – утилітарний підхід, який «полягає в трактуванні демократії як найбільш раціональної форми суспільно – державного устрою. Він розглядає демократію як найефективнішу форму правління з погляду врахування і гармонічного поєднання інтересів усіх верств населення та соціальних груп. Як найбільш динамічна форма реакції на соціальні процеси, демократія дає змогу знайти оптимальне вирішення проблем, що постійно виникають» [2, с. 106].

Глобальна демократизація формує середовище, за якого всі суб'єкти міжнародної діяльності виступають частиною ціннісного поля захисту прав і свобод. Виникає середовище рівноправ'я, в якому локальні громади можуть налагоджувати зв'язки щодо співпраці. Також вони можуть сподіватися на горизонтальну підтримку інших демократичних громад. А. Головченко звертає увагу на залежність ступеня демократичності глобалізації від можливості громадян впливати на ті процеси, «які пов'язані з її проявом. Створення певних політичних інститутів і механізмів взаємодії між ними і громадянами – основа для функціонування глобальної демократії» [2, с. 108].

Наявність демократизації як вектору розвитку суспільства визначає імовірність перетворення інститутів та системи на багатоманітності. На локальному рівні це означає

політичну взаємодію не лише у виборчий період. Зазначене вимагає високої підготовки та мотивації локального політичного менеджменту. М. Олійник аргументовано характеризує процес демократизації «спрямованістю на розширення прав та свобод громадян, розвиток інституцій громадянського суспільства, підвищенням рівня участі громадян у прийнятті та реалізації політичних рішень, посиленням контролю суспільства за діяльністю держави, забезпеченням плюралізму та вільної конкуренції» [10, с.88].

Успіх процесів демократизації формується на основі узгодженості дій політичних акторів. Консенсус щодо результатів демократичного розвитку дозволяє вільно розподілити зусилля та посилити рух до демократії. М. Олійник слушно зазначає, що «дослідження демократизації із того, що універсального рецепту переходу, так само, як і його чітко визначених часових меж не існує. Проте можна виділити ряд внутрішніх та зовнішніх чинників, які сприяють проведенню демократичних реформ. Успішність демократизації обумовлюється комбінацією багатьох факторів, які відрізняються в залежності від регіону та країни» [10, с. 88].

Локальний політичний менеджмент виступає чинником демократизації локального політичного врядування. Обрані посадовці на чолі локальних територіальних громад здатні посилити демократичні процеси через посилення відкритості діяльності. Також вони можуть пришвидшити реформи, здійснюючи їх у короткий термін. М. Олійник доречно висновує, що «в основі «шокової терапії» знаходилось розуміння неможливості ефективних реформ в умовах одночасного існування елементів тоталітаризму та демократії у політичному, економічному та правовому просторах. Саме тому, у деяких країнах реформуванню підлягали і принципи відбору політичних та управлінських еліт, які поєднувались із процесами люстрації» [10, с. 89].

Обрання курсу демократизації на локальному рівні вимагає орієнтації та цілеспрямованих зусиль від політичного керівництва громадою. В сучасній Україні кваліфікація політичного класу вимагає удосконалення та підвищення професіоналізму. М. Олійник визначає функціональне призначення політичного класу – «це формування бачення стратегічного курсу політичного розвитку, спрямованого на реалізацію суспільного інтересу. Проте, до влади в Україні на всіх рівнях прийшла олігархізована управлінська еліта, яка об'єдналася в олігархічні клани («клієнти»)» [10, с. 90].

Усвідомлення місця та ролі конкретних громад у процесах національної демократизації полегшує визначення стратегічних та оперативних завдань політичного процесу. Бачення не лише інтересів, але й етапи задуму реформ на макрорівні дає змогу підвищити результативність демократичних перетворень. М. Олійник називає критерії для ідентифікації конкретного етапу демократизації, на якому знаходиться держава. Ними виступають: «передумови перетворень (історичні, соціальні, політичні, культурні та ін.), їх темп, зміст реформ (в Україні відбуваються одночасні трансформації у сфері економіки, політики, національній ідентичності, становлення громадянського суспільства та розбудові держави), форма переходу (революція, еволюція, збройний конфлікт, конфронтація еліт, суспільне протистояння), причини трансформації (внутрішні, зовнішні), масштаби залучення громадськості (тиск суспільства «знизу», або змова, картель еліт)» [10, с. 93].

Особливий вимір демократизації на локальному рівні становлять мікрополітичні відносини. Вони визначають спроможність громадян сприйняти демократичні цінності, а також співвіднести свій життєвий проект з пріоритетами добробуту громади. Мікрорівень виступає основою для демократичного поступу локальних спільнот в Україні. Український фахівець Т. Огаренко робить вірний висновок, що «недостатнє знання значною частиною громадян своїх конституційних прав і обов'язків наочно свідчить про те, що вони не

виявляють бажання захищати свої власні інтереси, розуміти сутність і мету державницьких інтересів, формувати умови для добробуту своєї сім'ї та інших громадян» [9, с. 14].

Розподіл інтересів і пріоритетів демократизації між рівнями політичного процесу вказує на конкретні завдання в рамках демократичного транзиту. Для локального рівня – це підвищення добробуту громадян. Акцентування уваги на цьому питанні підвищує рівень легітимності локального політичного менеджменту. Т. Огаренко справедливо вказує на відсутність відчуття громадянами гідного захисту з боку держави. «Ми дотримуємося думки про те, що держава повинна створити такі умови для життя суспільства й кожної людини, щоб усі відчували справжнє її прагнення піклуватися про гідний рівень їх життя, про рівність прав і свобод», вважає вітчизняний фахівець [9, с. 14].

Організаційний вимір модернізації висуває вимоги до інститутів, які складають структуру демократичних політичних процесів. Ідеться про рівень функціонування на відповідність міжнародним стандартам. Також ідеться про близькість інтересів інститутів та широких верств громадян. Т. Огаренко вважає, що «прагнення громадян та їх організацій, які виявляються в конкретних діях щодо захисту своїх законних прав, свідчить про те, що демократичні процеси набирають обертів у сучасній Україні. А відкритість кордонів і можливість висловити своє незадоволення діями чинної влади, зокрема її правозахисних та правоохоронних органів, різними законними шляхами все активніше реалізують соціальні та професійні групи людей» [9, с. 15].

Демократизація на локальному рівні є одним з базових процесів, який дозволяє визначати рівень модернізації України в демократичних перетвореннях. Цей процес отримує постійне підживлення через соціально-політичну активність громадян (див.: [5]). Локальний політичний менеджмент зосереджує увагу на взаємодії дії з громадськістю щодо підвищення рівня демократії та її укріплення на основі локального порядку денного.

Висновки. Таким чином, демократизація виступає комплексним процесом, який передбачає інституційні зміни, підвищення рівня політичної активності та розбудову нової архітектури політичного представництва на локальному рівні. Як свідчать фахові розробки політологів, демократизація має різну тривалість та різних динаміку. Вона може формувати для локального політичного менеджменту сукупність викликів або стати джерелом додаткових можливостей. Для модернізації демократичний транзит на національному рівні забезпечує звільнення локальних громад від політичного та ідеологічного диктату центру. Разом з тим, різноманіття потреб локальної громади стимулює появу специфічних локальних груп інтересів, які вимагають від локального політичного менеджменту модерації порядку денного, здатності до балансування конкурентної політичної діяльності. Конкурентоздатність на локальному рівні вимагає політичної відповідальності, а також постійного генерування нових ідей. Демократизація помагає від локального політичного менеджменту уваги та поваги до всіх компонентів локальної політичної спільноти. Демократизація також визначає необхідність підвищення рівня інклюзивності міноритарних груп. На локальний політичний менеджмент, представлений інститутами місцевого самоврядування, покладаються завдання забезпечення громадянської та політичної стабільності. Зазначені завдання є основою для подальших розробок за тематикою даної статті.

Список використаної літератури

1. Бажинова О. А. Налагодження взаємодії між владою та громадськістю як складова механізму демократизації державного управління. Актуальні проблеми державного управління. 2012. № 2. С. 293–299.

2. Головченко А. В. Основні теоретико-методологічні підходи до аналізу політики країн Центрально-Східної Європи на шляху демократизації. Актуальні проблеми політики. 2013. Вип. 49. С. 103–111.
3. Дарпінянц В. Реформи і порядок. Український тиждень. 2011. № 14 (179). 4–14 квітня. С. 15.
4. Детермінанти соціально-економічної нерівності в сучасній Україні :[монографія] / [О. М. Балакірева, В. А. Головенько, Д. А. Дмитрук та ін.] ; за ред. к.соціол.н. О. М. Балакіревої ; НАН України ; Ін-т екон. та прогнозув. К., 2011. 592 с.
5. Залучення громадян до участі у місцевому самоврядуванні. Аспекти самоврядування. Часопис українсько-американської програми “Партнерство громад”. К. : Фондація “Україна – США”, 1999. 56 с.
6. Ібрагімова І. М. Інформаційне суспільство та взаємодія влади з громадськістю: вимоги ефективності. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. 2004. № 1. С. 36–41.
7. Козюбра М. Верховенство права: українські реалії та перспективи. Право України. 2010. № 3. С. 6–18.
8. Михайловська О.Г. Інституціональний аспект процесу демократизації в сучасній Україні. Політологічні записки. 2012. № 5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Polzap_2012_5_22
9. Огаренко Т. О. Політична та правова культура як чинник демократизації суспільства. Право та державне управління. 2013. № 1. С. 13–17.
10. Олійник М. О. Моделі демократичних перетворень та особливості демократизації політичного процесу в Україні. Актуальні проблеми політики. 2013. Вип. 49. С. 87–94.
11. Шайгородський Ю. Ціннісні трансформації в період суспільних змін. Соціальна психологія. 2009. № 3. С. 86–96.

DEMOCRATIZATION AS A FACTOR IN THE MODERNIZATION OF MODERN LOCAL POLITICAL MANAGEMENT

Artem Khmelnykov

University of Customs and Finance,

Volodymyra Vernadskoho str., 2/4, 49000, Dnipro, Ukraine

Democratization at the local level is considered, which defines a special agenda for local political management. The influence of democratization on the emergence of rational considerations of political subjects, which become the main vector of political efforts of local reformers, is studied. The specifics of the emergence of an environment of equality in which local communities can establish ties regarding cooperation are revealed. The features of democratization as a vector of social development, which determines the probability of the transformation of institutions and systems into multifaceted ones, are established. The circumstances of the success of the democratization processes, which are formed on the basis of the coherence of the actions of political actors, are discussed. The purpose of the article is to establish the potential of democratization as a factor in the modernization of local political management. The article uses basic methods of political science (descriptive and institutional) and common general logical methods (generalization). The selection of a course of democratization at the local level, which requires orientation and purposeful efforts from the political leadership of the community, is studied. The vision of not only interests, but also the idea of reforms at the macro level, which makes it possible to increase the effectiveness of nationwide democratic transformations, is revealed. The importance of the ability of citizens to perceive democratic values, as well as to correlate their life project with the priorities of the community's well-being, is revealed. The content of the distribution of interests

and priorities of democratization between the levels of the political process, which indicates specific tasks within the framework of democratic transit, is established. The conditions for raising the level of functioning of democracy at the local level in the context of compliance with international standards are studied. The importance of democratic transit at the national level, which ensures the liberation of local communities from the political and ideological dictates of the center, is clarified. It is proved that local political management, represented by the institutions of local self-government, is entrusted with the task of ensuring civil and political stability.

Key words: democratization, local political management, human rights, local community, political institutions, political modernization.